

Павло Григорович ІЖЕВСЬКИЙ

кандидат економічних наук, доцент,
докторант,
кафедра менеджменту,
Хмельницький національний університет
E-mail: pashustik2003@ukr.net

Валентина Василівна СТАДНИК

доктор економічних наук, професор,
професор,
кафедра менеджменту,
Хмельницький національний університет
E-mail: stadnyk_v_v@ukr.net

**АНАЛІТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО
РОЗВИТКУ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРОПІДПРИЄМСТВ**

Іжевський, П. Г. Аналітичне обґрунтування науково-методичних підходів до розвитку ресурсного потенціалу агропідприємств [Текст] / Павло Григорович Іжевський, Валентина Василівна Стадник // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярошук (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. – Том 27. – № 4. – С. 196-204. – ISSN 1993-0259.

Анотація

У статті узагальнено та уточнено розуміння ресурсного потенціалу підприємства, визначено пріоритети його розвитку в сучасних умовах. Наведено основні результати аналізу обсягу виробленої сільськогосподарської продукції в розрізі корпоративного та індивідуального секторів, на їх основі аргументовано недалекоглядність перспектив агробізнесу в Україні. На основі критичного аналізу доповнено розуміння та структуру ресурсного потенціалу підприємств агросфери. Запропоновано порядок підвищення ефективності ресурсного потенціалу підприємств на основі використання організаційно-управлінського потенціалу, котрий виступає інструментом стратегії розвитку бізнесу. Обґрунтовано вплив інтеграційних міжгалузевих процесів в АПК на підвищення величини ресурсного потенціалу та створення конкурентних переваг на вітчизняному та світовому ринках.

Ключові слова: ресурсний потенціал; організаційно-управлінський потенціал; продукція сільського господарства; стратегія зростання; інтеграція.

Pavlo Hryhorovych IZHEVSKIY

PhD in Economics,
Associate Professor,
Doctoral Student,
Department of Management,
Khmelnyskyi national university
E-mail: pashustik2003@ukr.net

Valentuna Vasulivna STADNIK

Doctor of Sciences (Economics),
Professor,
Department of Management,
Khmelnyskyi national university
E-mail: stadnyk_v_v@ukr.net

ANALYTICAL REASONING OF SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL RESOURCE POTENTIAL

Abstract

The article summarizes and clarifies the understanding of the resource potential of the enterprise. The priorities of its development in modern conditions are defined. The main results of the analysis of the volume of agricultural products which are produced by the corporate and individual sectors are presented. The short-sightedness of the prospects of agribusiness in Ukraine is reasoned. On the basis of critical analysis, the understanding and structure of the resource potential of agrosphere enterprises is supplemented. The order of efficiency increase of the enterprises resource potential on the basis of organizational and managerial potential, which acts as the tool of business development strategy, is offered. The influence of integration interdisciplinary processes in the agroindustrial complex on increasing the value of resource potential and creating competitive advantages in the domestic and world markets is substantiated.

Keywords: resource potential; organizational and managerial potential; agricultural products; growth strategy; integration.

JEL classification: Q13, L22, O10, D23, D25

Вступ

Вихід України із затяжної економічної кризи в умовах збільшення відкритості ринкового простору і посилення конкурентної боротьби на більшості ринкових сегментів процесів потребує вирішення багатьох завдань макроекономічного характеру. Серед них важливими і актуальними є завдання структурної трансформації національної економіки, розвитку тих її секторів (галузей), ресурсний і ринковий потенціал яких може забезпечити відчутний позитивний вплив на загальну економічну динаміку. До числа таких секторів належить і агропромисловий, який відіграє надзвичайно важливу роль у підтриманні продовольчої безпеки країни. Його ресурсний потенціал спирається передусім на унікальність вітчизняних чорноземів, які все ще забезпечують високу врожайність сільськогосподарських культур, незважаючи на їх надмірну експлуатацію без належного рекультивування. Водночас можна констатувати, що нинішні підходи до використання ресурсів АПК не є раціональними, оскільки здебільшого спрямовані на експорт сільськогосподарської продукції з низьким рівнем її переробки (фактично сировини). І хоча для окремих суб'єктів ринку (переважно великих агрофірм, що спеціалізуються на вирощуванні технічних культур) це забезпечує значні доходи, то загалом для вітчизняної економіки такий підхід не дає змоги максимізувати обсяги доданої вартості у сфері сільськогосподарського виробництва. Це робить актуальними дослідження, спрямовані на виявлення пріоритетних напрямів розвитку ресурсного потенціалу агровиробників, більш ефективного використання ними своїх ресурсів для нарощування власних ринкових можливостей і збільшення внеску у загальну динаміку економічного зростання.

Питання розвитку ресурсного потенціалу сільськогосподарських виробників є предметом досліджень багатьох сучасних науковців. Дослідження стосуються передусім технологічної складової сільськогосподарського виробництва – упровадження новітніх агротехнологій, що забезпечують підвищення урожайності у сфері рослинництва, рекультивацію земель та розвиток органічного землеробства (наприклад, О. Бухало [1], Р. Безус та А. Бойко [2], І. Вініченко й Ю. Сорока [3], Ю. Нестерук, Ю. Улянич та Н. Бутко [4], В. Шебанін, І. Червен [5] та ін.). Безумовно, ці питання є надзвичайно

важливими для вітчизняного АПК, однак кращих результатів можна досягти, якщо вони вирішуватимуться в комплексі із організаційно-економічними трансформаціями, які здійснюються з метою підвищення ступеня переробки вирошеної продукції у ланцюжках створення доданої вартості, що забезпечує синергію спільної діяльності. На цьому нині акцентують увагу багато зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких – Р. Вільдт, Д. Еліот, Р. Хітчінс [6], Дж. Мітчел і Дж. Кіана [7], В. Гусаков [8], Р. Смоленюк [9] та ін. Водночас, з позицій стратегічної перспективи, доцільно під питання розвитку ресурсного потенціалу вітчизняних сільськогосподарських підприємств підвести аналітичну базу, враховуючи сучасні глобальні тренди у ресурсоспоживанні. Це може стати основою формування чіткої та ефективної стратегії діяльності, яка покликана концентрувати ресурси для вирішення пріоритетних завдань, що забезпечуватимуть довгострокові переваги підприємства у чітко визначених та економічно вигідних напрямках.

Мета та завдання статті

Метою нашого дослідження є аналітичне обґрунтування напрямів та методичних підходів до управління розвитком ресурсного потенціалу вітчизняних сільськогосподарських підприємств з урахуванням глобальних тенденцій світового ринку продовольства.

Мета визначила наступні завдання:

- узагальнити позиції сучасних науковців на сутнісне наповнення і структуру ресурсного потенціалу суб'єкта господарювання з урахуванням його здатності до формування конкурентних переваг і виокремити ключові елементи ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств;
- проаналізувати динаміку виробництва сільськогосподарської продукції в Україні і визначити тенденції його розвитку за основними товарними групами і в розрізі основних груп господарств та у взаємозв'язку з ресурсним потенціалом;
- окреслити ключові напрями та науково-методичні підходи до управління розвитком ресурсного потенціалу вітчизняних сільськогосподарських підприємств з урахуванням глобальних трендів на світових ринках ресурсів і товарів.

Виклад основного матеріалу дослідження

Ефективне використання, накопичення і розвиток ресурсного потенціалу будь-якого суб'єкта господарювання є одним із надважливих завдань теорії і практики менеджменту, що зумовлює значний науковий інтерес до теоретико-методичного забезпечення управління цими процесами. Результатом такого інтересу стало формування у теорії менеджменту так званого «ресурсного підходу», який полягає у тому, щоб пояснити створення, використання й нарощування конкурентних переваг фірми в термінах її ресурсів. Цей підхід у стратегічному менеджменті став поширюватися завдяки роботам К. Вернерфельта [10] і особливо К. Прахалада й Г. Хамела [11].

Головна теза ресурсної концепції полягає у тому, що стійкий успіх фірми залежить від наявності в неї унікальних ресурсів й організаційних здібностей (компетенцій), які лягають в основу набуття недоступних суперникам економічних рент, тим самим забезпечуючи певній фірмі конкурентні переваги. Накопичені підприємством ресурси та практики й технології їх використання для створення продуктів і послуг формують ресурсний потенціал підприємства. Б. Вернерфельд відзначав значний потенціал ресурсного підходу для реалізації стратегії зростання: «Погляд на диверсифіковані фірми як на портфелі ресурсів, а не як на портфелі продуктів, дає інше і, можливо, більш глибоке уявлення про перспективи зростання даних фірм» [10, с. 115]. К. Прахалад і Г. Хамел на прикладі компаній-лідерів довели, що дійсними джерелами конкурентних переваг є вміння менеджменту консолідувати розпорошені по компанії ресурси, технології й виробничі навички в компетенції, які наділяють окремі бізнеси потенціалом швидкої адаптації до мінливих ринкових умов [11, с. 112-123].

Спираючись на таке бачення джерел успіху сучасних компаній, а також узагальнюючи сучасні трактування терміну «ресурсний потенціал» стосовно будь-якого суб'єкта господарювання (що наведено, наприклад, у [5, с. 6-10]), вважаємо доцільним визначити його як обґрунтовану сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів, необхідних для здійснення виробничо-збутової та відтворювальної діяльності відповідно до спеціалізації і стратегічних цілей підприємства, а також організаційно-функціональне забезпечення управління процесом перетворення цих ресурсів у нові споживчі цінності. Таке трактування ресурсного потенціалу, на наш погляд, акцентує увагу на відповідності ресурсного потенціалу (за складом, структурою і умовами використання) стратегії діяльності підприємства, яка на кожному етапі його життєвого циклу визначає різні пріоритети конкурентної боротьби за споживача, а значить – підкреслює необхідність визначення і пріоритетів розвитку ресурсного потенціалу.

Що унікальніші ресурси залучаються до процесу створення споживчих цінностей, то більше шансів у підприємства випередити конкурентів у завоюванні уваги споживачів і формуванні важливих для них і стійких (з погляду майбутніх продажів на ринку нового товару) споживчих переваг. Тому кожен

суб'єкт економічної діяльності прагне до розвитку свого ресурсного потенціалу за тими елементами, які можуть забезпечувати стійкі конкурентні переваги у тривалому часовому періоді.

З позицій формування стійких конкурентних переваг проаналізуємо погляди вітчизняних науковців на пріоритети в розвитку ресурсного потенціалу вітчизняних сільгоспвиробників. Так В. Бондаренко і Л. Бондаренко, розглядаючи ресурсний потенціал підприємств АПК, зосереджуються на його базових елементах – виробничо-майновому, фінансовому, інноваційному [12]. Автори слушно наголошують на важливості цих складових ресурсного потенціалу для отримання продуктових, технологічних та організаційних переваг над конкурентами, проте не зазначають конкретних кроків та механізму реалізації кожної з переваг – вони мають враховувати специфіку сільськогосподарського виробництва, яка впливає на його ресурсне забезпечення.

Треба зазначити, що в різних країнах структура аграрного сектору економіки залежить передусім від їх природно-кліматичних особливостей, які визначально впливають на структуру ресурсного потенціалу і зумовлюють переважання одних видів спеціалізації над іншими. Найбільш суттєво це впливає на розвиток рослинництва, яке потребує певних температурних режимів і відповідного клімату, а також – належної якості ґрунтів, які складають основу землеробства. Саме наявність в Україні родючих чорноземів зумовила істотне переважання у структурі сільськогосподарської продукції вітчизняних агропідприємств продукції рослинництва. До того ж сучасні агротехнології дають змогу суттєво змінювати характеристики природних умов ведення сільського господарства і забезпечувати значно кращі його результати. Підтвердженням цього є статистика виробництва продукції рослинництва в Україні, аналіз якої показує сталі тенденції до зростання – за 7 останніх років виробництво продукції рослинництва зросло майже на 52 % – з 135395,0 до 205757,4 млн грн (у перерахунку на ціни 2010 р.) [13] (рис. 1). Найбільше зростання виробництва продукції рослинництва відбулось у фермерських господарствах – на 91 %; у корпоративному секторі – на 69,7 %, у домогосподарствах – лише на 24,1 %. Загалом потужні вітчизняні агрофірми на кінець 2016 р. забезпечували більше 55 % виробництва продукції рослинництва, і ці обсяги постійно зростають, однак переважно зернових та технічних культур. Ці культури є основним елементом експорту, що робить їх вирощування за існуючого курсу національної валюти щодо вільноконвертованої дуже вигідним.

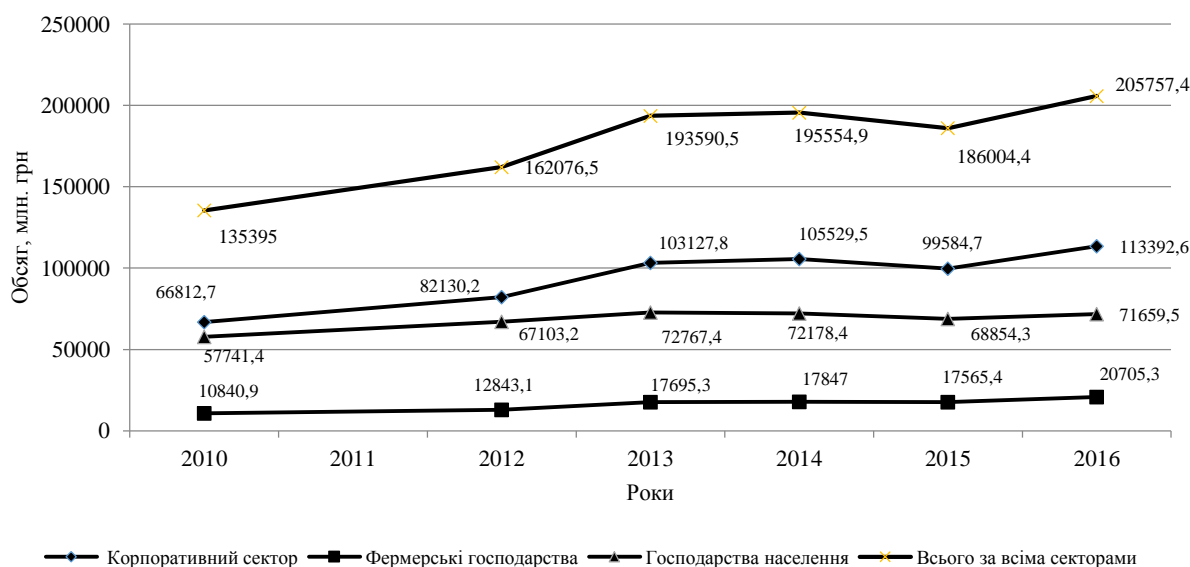

Рис. 1. Динаміка виробництва в Україні продукції рослинництва за різними категоріями господарств

*Побудовано за даними [13, с. 190].

Відтак великі агрофірми вкладають кошти у сучасні технічні засоби обробки земель, хімічний захист рослин (який щороку стає все агресивнішим – через мутацію тих, від кого захищають), мінеральні добрива тощо. Тобто, всього того, що належить до інноваційно-технологічної складової ресурсного потенціалу агропідприємств і є важливою складовою їх ресурсного потенціалу.

Однак у прагненні до надприбутків доволі часто це робиться з порушенням термінів і послідовності сівозмін, перевищенням допустимих норм внесення у ґрунт неорганічних добрив і засобів захисту рослин – і за необґрунтованого та надміру інтенсивного використання може порушити природний баланс і нанести непоправну шкоду довкіллю. За даними деяких досліджень, в Україні щороку втрати гумусу складають 0,500,6 т/га; у ґрунті порушується баланс поживних речовин: щорічний

винос поживних речовин, що використовуються при формуванні урожаю, у 5 разів перевищує їх надходження, а 36 % орних земель країни мають підвищену кислотність [14]. Це і є наслідком недотримання сівозмін (як основи відновлення родючості земель), надмірного захоплення хімічними засобами впливу на урожайність тощо). Тим не менш, як показують статистичні дані, за останні 7 років частка продукції рослинництва у загальних обсягах сільгоспвиробництва постійно зростала – з 61,9 % у 2010 р. до майже 68,9 % у 2016 р. І найбільше зростання частки виробництва продукції рослинництва відбулось у корпоративному секторі – з 49,4 % у 2010 р. до 55,1 % у 2016 р., тобто – на 5,76 %. У домогосподарствах навпаки з кожним роком цього періоду вирощується рослинної продукції все менше – за сім років це зменшення склало 7,8 % (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка виробництва продукції сільського господарства в Україні за категоріями господарств

Товарні групи продукції	Величина показника за роками, млн грн						Зміни 2016 р./ 2010 р., %
	2010 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	
Сільськогосподарські підприємства							
Продукція рослинництва	66812,7	82130,2	103127,8	105529,5	99584,7	113392,6	169,72
Продукція тваринництва	27276,3	30952,1	33463,1	33528,9	32333,9	31726,4	116,31
Фермерські господарства							
Продукція рослинництва	10840,9	12843,1	17695,3	17847	17565,4	20705,3	190,99
Продукція тваринництва	1124,9	1268	1396,1	1341,8	1343,9	1396,1	124,11
Господарства населення							
Продукція рослинництва	57741,4	67103,2	72767,4	72178,4	68854,3	71659,5	124,10
Продукція тваринництва	43056,1	43069,3	43500,7	40190,4	38694,4	37862,0	87,94
Всього усіма господарствами, з них	218818,1	251477	291041,8	289804,8	277285,9	298843,3	136,57
- продукції рослинництва	135395	162076,5	193590,5	195554,9	186004,4	205757,4	151,97
- продукції тваринництва	71457,3	75289,4	78359,9	75061,1	72372,2	70984,5	99,34
Частка продукції рослинництва з усіх господарств, %; з них:	61,88	64,45	66,52	67,48	67,08	68,85	6,98
- вирощено в корпоративному секторі	49,35	50,67	53,27	53,96	53,54	55,11	5,76
- у фермерських господарствах	8,01	7,92	9,14	9,13	9,44	10,06	2,06
- населенням	42,65	41,40	37,59	36,91	37,02	34,83	-7,82

*Розраховано за [13, с. 290].

Нині частка корпоративного сектору складає більше половини загального виробництва продукції рослинництва, причому здійснюється це виробництво на орендованих землях. У стратегічній перспективі, за існуючих умов землеволодіння в Україні, це може призвести до ерозії ґрунтів, оскільки тимчасові власники (орендарі) не зацікавлені у їх відновленні. І найважливіша складова ресурсного потенціалу рослинництва – земля – може втратити свою виняткову цінність.

Проблема збереження чорнозему як основи ресурсного потенціалу рослинництва мусить вирішуватись у комплексі із розвитком тваринництва, що дасть змогу збільшити внесення в ґрунт неорганічних добрив. Однак, як показує статистика, обсяги вирощування продукції тваринництва в Україні не лише не зростають, а навіть скорочуються, на що особливо вплинула ситуація в домогосподарствах (див. табл. 1). Вони скоротили обсяги виробництва майже на 8 %. А з урахуванням того, що в домогосподарствах вирощується продукції тваринництва більше, ніж в інших господарствах, разом узятих, це вплинуло суттєво і на загальні обсяги – вони у 2016 р. зменшилися на 0,5 % у зіставленні з 2010 роком, а у зіставленні із 2013 – на 9,5 % (див. табл. 1). Тому малоімовірно, що органічні добрива з домогосподарств будуть потрапляти на землі корпоративного сектору, поліпшуючи їх структуру і відновлюючи якість угідь. В Україні слід розвивати тваринництво як обов'язкову умову збільшення частки органічного землеробства (а значить – залучення ресурсів, необхідних для його ведення).

Для таких структурних змін необхідні відповідні рішення на законодавчому рівні та їх підтримка на рівні регіонального управління і місцевого самоврядування. Однак і на рівні окремих виробників можна змінити ситуацію на краще – через інтеграційні процеси, які розглядаються з позицій

взаємодоповнення і розвитку ресурсного потенціалу агропідприємств, що спеціалізуються на рослинництві і тваринництві. Водночас такі інтеграційні процеси можуть відбуватися і за участі інших учасників у межах ланцюжка створення споживчої цінності, які забезпечують зростання доданої вартості при реалізації кінцевого продукту і можуть охоплювати велику кількість дрібних виробників сільськогосподарської продукції.

Зокрема, це могло б позитивно вплинути на розвиток технологій вирощування овочевих культур і ягід. Ці культури вирощуються здебільшого фермерськими господарствами та власниками невеликих присадибних земельних ділянок (домогосподарств) – картоплі в межах 96,7-97,8 %, овочів – 86,1-88,1 %, плодів і ягід – 80,7-83,6 %, винограду – 36,3-46,6 %. Ця продукція вимагає індивідуального підходу та технології вирощування, транспортування і зберігання, що робить її малоцікавою для великих аграрних підприємств, які основну ставку у своїй діяльності ставлять на масовість. До того ж обсяги вирощування таких культур зазвичай не покривають навіть обсяги внутрішнього споживання. Для прикладу, плодами, ягодами та виноградом в 2016 році внутрішній ринок був забезпечений лише на 84,9 % [15, с. 220]. Проте зростає інтерес до української плодово-ягідної продукції і на ринках ЄС. За даними Українського клубу аграрного бізнесу, імпорт ягід, фруктів та горіхів за перше півріччя 2017 р. став у 3,5 рази більшим, ніж у 2013 р. і в 1,8 рази більшим, ніж у 2016 р. за відповідні періоди [16]. Зростання попиту на таку продукцію на внутрішньому та зовнішніх ринках є дієвим стимулятором для збільшення обсягів виробництва такої продукції в Україні як в індивідуальному, так і корпоративному секторах. Однак проблемою для індивідуальних господарств є логістика, особливо при експортуванні на ринки інших країн. Вона має бути високотехнологічною, оскільки ягідні культури (особливо вирощені органічним способом) мають невеликі терміни зберігання і мусять бути доставлені до споживача максимально швидко. Лише за цих умов ресурсний потенціал виробників забезпечить належну віддачу.

Загалом, перспективи розвитку сектору рослинництва залежать від того, наскільки його основні процеси, пов'язані із вирощуванням, будуть підкріплені іншими процесами – тими, що належать до сфери просування на ринок і збуту. А значить – підприємства-виробники повинні активно організовуватись для участі у створенні і налагодженні ефективної діяльності відповідної інфраструктури – маркетингово-логістичної (транспортування, зберігання, позиціонування на ринках тощо). А також – відшукувати можливості для створення переробних потужностей, що також позитивно впливатиме на обсяги вирощування у рослинництві. Тому при аналізі ресурсного потенціалу сільгоспвиробників доцільно брати до уваги не лише їх власні ресурси, а й ті, що можуть бути залучені в результаті інтеграції з іншими учасниками ринку – постійними чи тимчасовими партнерами.

На винятковій важливості не тільки інноваційної, а й інтеграційної складової ресурсного потенціалу підприємств АПК для формування ними конкурентних переваг акцентують увагу багато вітчизняних науковців. Наприклад, О. Бухало пов'язує розвиток ресурсного потенціалу підприємств АПК з упровадженням технологічних інновацій – нової техніки та технологій, біологічного землеробства, ресурсозберігаючих технологій та продуктових інновацій. При цьому, на думку автора, безпосередньо технологічні інновації сприяють формуванню екологічних агрофон, насичених міжгалузевими зв'язками, що підсилює загальні результати [2].

Ю. Нестерук, Ю. Улянич та Н. Бутко також підкреслюють, що інтеграційні процеси в АПК сприяють отриманню синергетичних ефектів [4]. Проте вони, а також І. Вініченко та Ю. Сорока [3], розглядають доцільність формування інтегрованих структур лише в межах продуктових підкомплексів, що виводить на перший план переважно інноваційно-технологічну складову процесів створення споживчої цінності, нехтуючи тим самим іншими організаційними можливостями розвитку підприємств АПК, які виходять за традиційне бачення структури агропромислового комплексу.

Аналогічної помилки припускається О. Шаманська, яка при формуванні сукупності показників для оцінки ресурсного потенціалу підприємств АПК, хоча і наголошує на тому, що він «є наслідком взаємодії всіх ресурсів підприємства, не лише наявних, а й прихованих», проте використовує традиційний загальний перелік елементів його структури, ігноруючи при цьому специфіку розвитку підприємств АПК в сучасних умовах [17]. Та в межах АПК продукуються й товари, які не належать до продукції харчування – за наявності сучасних технологій переробки первинної сировини, в тому числі – безвідходних. Розвиток агротехнологій відкриває альтернативні напрями розвитку рослинництва – для вирощування тих агрокультур, які слугують технічною сировиною для легкої промисловості.

Загалом, як показав аналіз наукових публікацій щодо розвитку ресурсного потенціалу агропідприємств в Україні, серед науковців (а особливо практиків) переважає думка, що основою всього є матеріально-технологічні та інноваційні складові самих агровиробників [1-5; 12; 17-18]. Проте, на нашу думку, цього недостатньо, оскільки не враховується ресурсний потенціал інтеграції підприємств, який зменшить витрати ринкової взаємодії між підприємствами та допоможе створити нові ринки збуту, сформує динамічні форми співпраці між підприємствами різних галузей та розширить традиційні рамки агропромислового комплексу. Зазначимо, що форми інтеграції підприємств АПК дають можливість підвищити ресурсний потенціал за умови, якщо процеси такої співпраці будуть відповідати формулі

1+1>2.

На нашу думку, розвиток ресурсного потенціалу підприємств АПК значним чином залежить від організаційного потенціалу (потенціалу інтеграції), який поряд із традиційними складовими, в тому числі технологічною, дає змогу отримати конкурентні переваги в умовах відкритості ринків та сучасних світових тенденцій переходу від ресурсної до інформаційно-технологічної економіки. Тому доцільно

розвиток ресурсного потенціалу агропідприємств АПК здійснювати, використовуючи можливості їх організаційного потенціалу (потенціалу інтегрування з іншими учасниками ринку за критеріями взаємодоповнюваності процесів створення споживчої цінності) (рис. 2).

Напрямок розвитку ресурсного потенціалу підприємства АПК задається його базовою стратегією діяльності, яка враховує способи формування конкурентних переваг у стратегічних зонах господарювання. Для реалізації цих способів доцільно використовувати не лише власні ресурсні можливості, а й можливості інших учасників агроринку – за умови, що їх спільне використання забезпечуватиме ефект ресурсної і ринкової синергії і буде вигідним для усіх партнерів. Для цього використовуються організаційно-управлінські компетенції потенційних учасників інтеграції, які й формують їх організаційний потенціал – потенціал ефективної організаційної взаємодії.

Рис. 2. Організаційний потенціал у системі управління розвитком ресурсного потенціалу підприємств АПК

*Власна розробка.

Тим самим використання організаційно-структурних чинників розбудови ресурсного потенціалу агропідприємств може стати основою розширення їх ринкових можливостей і реалізації стратегії інтеграційного зростання.

Висновки та перспективи подальших розвідок

На основі узагальнення сучасних наукових поглядів на трактування ресурсного потенціалу зроблено висновок про необхідність його уточнення і запропоноване авторське трактування, у якому акцентовано на відповідності ресурсного потенціалу (за складом, структурою і умовами використання) стратегії діяльності підприємства, яка визначає пріоритети конкурентної боротьби за споживача. Підкреслено, що важливою складовою ресурсного потенціалу є організаційно-функціональне

забезпечення управління процесом перетворення цих ресурсів у нові споживчі цінності. Наведено основні результати аналізу обсягу виробленої сільськогосподарської продукції в розрізі корпоративного та індивідуального секторів, на їх основі аргументовано недалекоглядність перспектив агробізнесу в Україні. Визначено пріоритети розвитку ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах та з позицій підвищення загальної суспільної корисності. Запропоновано порядок підвищення ефективності ресурсного потенціалу підприємств на основі використання організаційно-управлінського потенціалу, котрий виступає інструментом стратегії розвитку бізнесу. Обґрунтовано вплив інтеграційних міжгалузевих процесів в АПК на підвищення величини ресурсного потенціалу та створення конкурентних переваг на вітчизняному та світовому ринках. Розробка науково-методичних рекомендацій для оцінки напрямів розбудови інтеграційних процесів агропідприємств з позицій розвитку і підвищення ефективності використання їх ресурсного потенціалу має стати предметом подальших досліджень.

Список літератури

1. Безус, Р. М. Діагностика ресурсного потенціалу органічного агровиробництва / Р. М. Безус, А. В. Бойко // Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету (Серія: економічні науки). – 2015. – №10. – С. 47-52.
2. Бухало, О. В. Вплив інноваційної діяльності на розвиток ресурсного потенціалу аграрних підприємств / О. В. Бухало // Науковий вісник Мукачівського державного університету (Серія Економіка). – 2015. – Випуск 2 (4). Частина 1. – С. 90-95.
3. Вініченко, І. І. Ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств / І. І. Вініченко, Ю. О. Сорока // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – №22. – С. 34-37.
4. Нестерчук, Ю. О. Основи формування ресурсного потенціалу підприємств АПК та підвищення рівня їх капіталізації / Ю. О. Нестерчук, Ю. В. Улянич, Н. В. Бутко // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. – 2012. – Вип. 81(2). – С. 39-46.
5. Зміцнення та ефективне використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств: монографія / В. С. Шебанін, І. І. Червен, О. В. Шебаніна, М. І. Кареба; за ред. В. С. Шебаніна та І. І. Червена. – Миколаїв: МДАУ, 2010. – 205 с.
6. Wildt, R. Comparative Approaches to Private Sector Development – a MMW perspective / R. Wildt, D. Elliott, R. Hitchens. – Bern: The Springfield Centre, 2006 – 31 p. [Electronic resource]: – Available at: https://www.eda.admin.ch/content/dam/deza/en/documents/themen/privatsektorentwicklung/150870-comparative-approaches-private-sector-development_EN.pdf.
7. Mitchell, J. Trading Up: How a Value Chain Approach Can Benefit the Rural Poor / J. Mitchell, J. Keane, C. Coles. – London: Overseas Development Institute, 2009 – 94 p. [Electronic resource]: – Available at: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/5656.pdf>.
8. Гусаков, В. О кооперативно-интеграционных процессах в АПК и перспективах их развития в отрасли / В. Гусаков, Шпак А., Бычков Н. и др. // Аграрная экономика – 2013. – №4. – С. 2-11.
9. Смоленюк, Р. П. Управління розвитком агропромислового виробництва на основі методології структурної інтеграції / Р. П. Смоленюк // Економічний аналіз. – 2017 – № 2. – С. 50-56.
10. Wernerfelt, B. The Resours-Based View of the Firm: Ten Years Later / B. Wernerfelt // Strategic Management Journal. – 1995. – Vol. 16, № 3. – P. 171-174.
11. Прахалад, К. К., Хэмел Г. Стержневые компетенции корпорации // Минцберг Г., Куинн Дж. Б., Гошал С. Стратегический процесс / Пер. с англ. под ред. Ю. Н. Каптуревского. – СПб: Питер, 2001. – С. 112-123.
12. Бондаренко, В. М. Ресурсний потенціал економічного зростання підприємств АПК / В. М. Бондаренко, Л. М. Бондаренко // Збірник наукових праць ВНАУ (Серія: економічні науки) – 2012. – №1. – С. 132-139
13. Статистичний щорічник України за 2016 рік / за ред. Вернера І. Є. – Київ, Державна служба статистики України, 2017 – 611 с.
14. Піняга, Н. О. Ресурсний потенціал сільськогосподарських підприємств у контексті сталого їх розвитку / Н. О. Піняга // Інноваційна економіка. – 2013. – № 6. – С. 103-106.
15. Сільське господарство України: статистичний збірник 2016 рік / О. М. Прокопенко. – Київ, Державна служба статистики України, 2017 – 246 с.
16. Україна стрімко нарощує експорт ягід у Європу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ucab.ua/ua/pres_sluzba/novosti (Дата звернення 10. 12. 2017р.).
17. Шаманська, О. І. Система оцінки ефективності управління ресурсним потенціалом підприємств АПК [Електронний ресурс] / О. І. Шаманська // Ефективна економіка – 2016. – №2.. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>.
18. Ресурсний потенціал аграрної сфери: проблеми та завдання ефективного використання: аналіт. доп. / О. В. Собкевич, В. М. Русан, А. Д. Юрченко, О. В. Ковальова [та ін.]. – Київ: НІСД, 2013. – 76 с.

References

1. Bezus, R. M., Bojko, A. V. (2015). Diahnostyka resursnoho potentsialu orhanichnoho ahrovyrobnytstva. *Visnyk Dnipropetrovs'koho derzhavnogo ahrarno-ekonomichnoho universytetu*, 10, 47-52.
2. Bukhalo O. V. (2015). Vplyv innovatsijnoi diial'nosti na rozvytok resursnoho potentsialu ahrarnykh pidpriemstv. *Naukovyj visnyk Mukachivs'koho derzhavnogo universytetu*, 4, 90-95.
3. Vinichenko I. I., Soroka Yu. O. (2015). Efektyvnist' vykorystannia resursnoho potentsialu sil's'kohospodars'kykh pidpriemstv. *Investysii: praktyka ta dosvid*, 22, 34-37.
4. Nesterchuk Yu. O., Ulianych Yu. V., Butko N. V. (2012). Osnovy formuvannia resursnoho potentsialu pidpriemstv APK ta pidvyschennia rivnia ikh kapitalizatsii. *Zbirnyk naukovykh prats' Umans'koho natsional'noho universytetu sadivnytstva*, 81(2), 39-46.
5. Shebanin, V. S., Cherven, I. I., Shebanina, O. V., M. I. (2010). *Zmitsnennia ta efektyvne vykorystannia resursnoho potentsialu sil's'kohospodars'kykh pidpriemstv*. Mykolaiv: MDAU
6. Vildt, R., Elliott, D., Hitchins, R. (2006). *Tsoparative Approaches to Private Setstor Development – a MMV perspetstive*. Bern: The Springfield Tsentre. Retrieved from: https://www.eda.admin.ch/content/dam/deza/en/documents/themen/privatsektorentwicklung/150870-comparative-approaches-private-sector-development_EN.pdf.
7. Mitchell, J., Keane, J., Tsoles, Ts. (2009). *Trading Up: Hov a Value Chain Approach Tsan Benefit the Rural Poor*. London: Overseas Development Institute. Retrieved from: <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/5656.pdf>.
8. Husakov, V., Shpak, A., Bychkov, N. (2013). O kooperatyvno-yntehratsyonnykh protsessakh v APK y perspektyvakh ykh razvytyia v otrasly. *Ahrarnaia ekonomyka*, 4, 2-11.
9. Smoleniuk R. P. (2017). Upravlinnia rozvytkom ahropromyslovoho vyrobnytstva na osnovi metodolohii strukturnoi intehratsii. *Ekonomichnyj analiz*, 2, 50-56.
10. Vernerfelt B. (1995). The Resours-Based View of the Firm: Ten Years Later. *Strategits Management Journal*, 16 (3). 171-174.
11. Prakhlad, K. K., Khemel, H. (2001). *Sterzhnevye kompetentsyy korporatsyy*. SPb: Pyter.
12. Bondarenko, V. M., Bondarenko, L. M. (2012). Resursnyj potentsial ekonomichnoho zrostannia pidpriemstv APK. *Zbirnyk naukovykh prats' VNAU*, 1, 132-139
13. Vernera I. Ye. (2017). *Statystychnyj schorichnyk Ukrainy za 2016 rik*. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy
14. Piniaha, N. O. (2013). Resursnyj potentsial sil's'kohospodars'kykh pidpriemstv u konteksti staloho ikh rozvytku. *Innovatsijna ekonomika*, 6, 103-106.
15. Prokopenko, O. M. (2017). *Sil's'ke hospodarstvo Ukrainy: statystychnyj zbirnyk 2016 rik*. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy.
16. *Ukraina strimko naroschuie eksport iahid u Yevropu*. (201). Retrieved from: utsab.ua/ua/pres_sluzba/novosti.
17. Shamans'ka, O. I. (2016). Tsystema otsinky efektyvnosti upravlinnia resursnym potentsialom pidpriemstv APK. *Efektyvna ekonomika*, 2. Retrieved from: <http://vzv.etsonomy.nayka.tsom.ua>.
18. Sobkevych, O. V., Rusan, V. M., Yurchenko, A. D., Koval'ova, O. V (2013). *Resursnyj potentsial ahrarnoi sfery: problemy ta zavdannia efektyvnoho vykorystannia: analit. dop*. Kyiv: NISD.

Стаття надійшла до редакції 01.12.2017 р.